

מתודולוגיה לדירוג רמת הציות הסביבתי של חברות ציבוריות וחברות

שהנפיקו אג"ח נסחר

מעודכן ליום 12.5.2013

א. רקע

התהליך המסורתי של קבלת החלטות בהשקעות נשען על מרכיבי סיכון פיננסיים רבים, בהם רמת הסיכון בענף, מעמדה התחרותי של החברה ועוד. בשנים האחרונות החלו בתי השקעות רבים לכלול גם מרכיבים של השקעות אחראיות (Responsible Investments) הכוללות הערכות בתחומי סביבה, חברה וממשל תאגידי, שכן אלה התגלו כגורמי סיכונים או כהזדמנויות המשפיעים על הערכת חוזקה של החברה ועל רווחיה. כיום הניהול הסביבתי של החברה הפך לחלק מהשיקולים שמובאים בחשבון בעת ביצוע החלטות השקעה, אשראי וביטוח.

על מנת לאפשר לגופים הפיננסיים להטמיע את הסיכונים הסביבתיים בתהליך קבלת ההחלטות קיימים מדדים שונים בעולם ובישראל על התנהלות וביצועי החברות מבחינה סביבתית. מידע שהיה חסר עד כה הינו רמת הציות של החברות לדין הסביבתי הקיים בישראל.

מטרת הדירוג של המשרד להגנת הסביבה היא לתת מענה על צורך חיוני של משקיעים בישראל, במידע מהימן ונגיש, שיכול לשפוך אור על רמת הציות של חברות ציבוריות ומתוך כך הסיכוי שלהם להפוך לסיכונים פיננסיים. **הדירוג של המשרד להגנת הסביבה מתבסס על מידע שהמשרד להגנת הסביבה אמון עליו.**

הדירוג המובא נועד לייצר כלי נוסף, לצד כלים רבים אחרים, המסייע למשקיע בקביעת הסיכון הפיננסי הנובע מפעילות חברות נסחרות, וכך להעניק למשקיעים בחברות מבט נוסף בנוגע לביצועי החברה.

בנוסף, יעניק הדירוג מידע חיוני למשקיע הערכי, המעוניין להימנע מהשקעה בחברות בעלות ביצועים סביבתיים שליליים מסיבות ערכיות. גם במקרה זה הדירוג המובא הינו כלי אחד מתוך סל כלים רלבנטיים.

עמדתנו היא כי הדירוג הסביבתי, ככלי המשפיע על שיקול דעתו של המשקיע בחברה נסחרת, יביא, בין היתר, להנעת חברות נסחרות לפעול להקטנת השפעתן על הסביבה, ולתרום לשיפור המצב הסביבתי בישראל.

ב. החברות המדורגות

בשל אופיו של הדירוג, הוחלט לכלול בו חברות נסחרות (במניות או באג"ח) אשר להן השפעה ניכרת על הסביבה, הנובעת מאופי והיקפי פעילותן של חברות אלה. לפיכך יכללו בדירוג חברות תעשייתיות וכן חברות המחזיקות חברות בת או חברות נכדות תעשייתיות (כאשר שיעור האחזקה, באופן ישיר או עקיף, עולה על 20%), שחל לגביהן המפורט להלן:

- א. חברות תעשייתיות או חברות שלהן אחזקה מעל 20% בחברות בת תעשייתיות (פרטיות או ציבוריות) הנסחרות במדד תל אביב 100 ;
- ב. חברות תעשייתיות או חברות שלהן אחזקה מעל 20% בחברות בת תעשייתיות (פרטיות או ציבוריות) אשר להן אג"ח במדד תל בונד ;
- ג. חברות הנכללות במדד הכימיה גומי ופלסטיקה ;
- ד. חברות תעשייתיות ממשלתיות אשר להן אג"ח ;
- ה. חברות דלק הנסחרות בבורסה.

(ר' מצ"ב כנספח א' רשימת החברות אשר יכללו בדירוג).

ג. איסוף המידע על בסיסו מבוצע הדירוג

הדירוג מתבסס על המידע הקיים בידי המשרד להגנת הסביבה מתוקף תפקידו כרגולטור המפקח על מי שפעילותו עלולה להשפיע על הסביבה. המידע נאסף ומנותח, כך שלכל חברה מצטברות נקודות "שליליות", בגין כל אחד מהבאים:

1. צעדי אכיפה שונים אשר ננקטו בגין הפרת הוראות שונות שנקבעו בדיון או בהיתרים/תנאים ברישיון העסק וכד' (להלן - "התנאים").
 2. מפגעים או אירועים הנובעים מפעילות החברה;
 3. הפרת הוראות שונות לפי התנאים.
- חישוב סך הנקודות השליליות מתייחס גם לחברה המדורגת וגם לחברות המוחזקות על ידה, שהן בעלות פעילות תעשייתית.
- המידע לפיו נערך הדירוג נאסף מכלל גורמי המקצוע הרלבנטיים במשרד להגנת הסביבה. בטרם פרסום הדירוג, המידע שהצטבר לגבי כל חברה מועבר לעיונה, לשם קבלת הערותיה.

ד. הסבר לגבי מטריצת הדירוג

[להבנה מלאה של חלק זה, יש לעיין בטבלה המצורפת כנספח ב'].

לגבי כל מפעל השייך לחברה הנכללת בדירוג נבנתה מטריצה אשר מציגה תמונה מלאה ומקיפה של כלל המפגעים, אירועים או הפרות הדיון שנגרמו במסגרת או כתוצאה מפעילות המפעל וכל זאת לגבי התקופה של **ינואר 2010 עד נובמבר 2012** (כלומר, נתון ייכלל בדירוג אם מדובר באירוע, מפגע או הפרה שאירעו בשנים האמורות, או לחילופין אם מדובר באירוע, מפגע או הפרה שאירעו במועד מוקדם לכן אך הליכים שונים אשר ננקטו בעקבות כך אירעו במהלך השנים האמורות לעיל). כל נתון קיבל את הניקוד המתאים לו (לפי הניקוד המופיע בטבלה המצורפת כנספח ב'), תוך התייחסות גם למשך המפגע, אירוע או הפרה וצעדי האכיפה שנקטו בגינם.

בנוסף, הציון בדירוג יוענק לחברות תוך התייחסות לשנה בה התרחשו המפגע/אירוע/הפרה, או לשנה בה התבצעה האכיפה, לפי השיעורים הבאים:

- ניקוד על שנת 2012 יוכפל בפקטור של 100%
- ניקוד על שנת 2011 יוכפל בפקטור של 75%
- ניקוד על שנת 2010 יוכפל בפקטור של 50%

חלקי המטריצה

1. אפיון המפעל

בחלק זה יופיעו פרטים מזהים של המפעל - שמו, ושיוך לחברה.

2. אפיון המפגע, אירוע או הפרה:

מפגעים, אירועים או הפרות מאופיינים לפי הנזק אשר הם יצרו או עלולים ליצור, תוך חלוקה ל – 3 קטגוריות:

- הפרה של דרישות תשתית/ תפעול/ תחזוקה, או אי טיפול במפגע קיים;
- הפרה של דרישות לביצוע ניטור או לדיווח על מפגעים או אירועים
- פליטה אסורה של מזהמים לסביבה, העברה אסורה של פסולת או הזרמת שפכים אסורה.

לגבי כל אחד מסוגי ההפרות נקבעו קריטריונים לדירוג לפי הנזק הסביבתי שנגרם או היה עלול להיגרם וכן נקבע ציון שלילי נוסף כאשר ההפרה מתמשכת או חוזרת.

הפרה של דרישות תשתית/ תפעול/ תחזוקה/ אי טיפול במפגע

בחלק זה יוענק לחברה המדורגת ניקוד שלילי רק בגין הפרות של תשתית/ תפעול/ תחזוקה/ אי טיפול אשר **עלולות להביא** לגרימת זיהום שהוא בלתי הפיך, כלומר - כאשר כתוצאה מההפרה, לא יהיה ניתן להחזיר את המצב לקדמותו. יודגש שבחלק זה יוענק ניקוד שלילי גם במקרים בהם הזיהום לא נגרם בפועל, והמדובר היה בפוטנציאל בלבד.

דוגמאות ממחישות – נמצאו סדקים ברצפת אולם יצור דרכם עלול שפך לחלחל לתת הקרקע; לא הותקן אמצעי למניעת מילוי יתר במכל; לא מופעלת הגנה קתודית בצינור הולכת דלקים; לא הותקנה/לא מופעלת הרטבה באתר אחסון חומר מינרלי דק; פחם פעיל לא הוחלף במועד לפי הוראות היצרן ועוד.

בחלק זה יבחן משך זמן ההפרה וינוקד בהתאם כך שמדי מחצית השנה שבמהלכה ההפרה נמשכת ואיננה מוסדרת, היא תחושב כהפרה נוספת.

אי ביצוע ניטור או אי דיווח על מפגעים או אירועים הנדרש על פי כל דין

אי ביצוע ניטור או אי דיווח הנדרש על פי כל דין יביא לניקוד שלילי של החברה המדורגת. בחלק זה יבחן משך זמן ההפרה וינוקד בהתאם כך שכל פרק זמן של שלושה חודשים שבמהלכו לא מתקיימת חובת הדיווח או המדידה, יחושב כהפרה נוספת.

פליטה אסורה של מזהמים לסביבה/ העברה אסורה של פסולת/ הזרמת שפכים אסורה

רמת החומרה תקבע לפי קריטריונים של סוג המזהמים וכמותם.

הניקוד בחלק זה הוא לפי שתי דרגות חומרה:

- דרגת חומרה נמוכה - מטרד רעש/ריח/פליטה או העברה לסביבה של חומרים שאינם מוגדרים כחומרים בעלי סיכון או חומרה יתרה.
- דרגת חומרה גבוהה - פליטה או העברה של חומרים בעלי סיכון או חומרה יתרה. לעניין זה, יש לעיין בטבלה המצורפת כנספח ב' למסמך זה.

הניקוד בחלק זה מתייחס גם לכמות או ריכוז החומר המזהם או הנפלט:

- ניקוד מופחת יוענק לפליטה או העברה בכמות או בריכוז נמוכים, כלומר –

1. ריכוז נמוך מפי שניים מהריכוז המותר לפליטה לאוויר או לשפכים;

2. עד מטר קוב של מזהם נוזלי (לרבות שפכים);

3. עד טון של מזהם הנפלט לאוויר ;

4. עד טון פסולת.

• ניקוד מרבי יוענק לפליטה או העברה בכמות בריכוז גבוהים, כלומר –

1. ריכוז גבוה מפי שניים מהריכוז המותר לפליטה לאוויר או לשפכים ;

2. יותר ממטר קוב של מזהם נוזלי ;

3. יותר מטון של מזהם הנפלט לאוויר ;

4. יותר מטון פסולת.

בחלק זה יבחן משך זמן ההפרה וינוקד בהתאם כך שמדי שבוע שבמהלכו הפליטה/העברה/הזרמה נמשכת ואיננה מוסדרת, היא תחושב כהפרה נוספת.

3. אכיפה

פעולות האכיפה אשר ננקטו בגין ההפרה, אירוע או מפגע משוקללות כמקדם, בהתאם לחומרתן. הכוונה היא שאת הציון הקבוע להפרה, אירוע או מפגע שהוא סכום מאפייני האירוע השונים, מכפילים במקדם המתאים לפי סוג האכיפה שננקט.

מקדמי האכיפה המנהלית

א. בוצע הליך מנהלי של התראה – מקדם של 1.2

ב. בוצע הליך מנהלי של שימוע – מקדם של 1.3

ג. הוצא צו מנהלי – מקדם של 1.5

ד. ניתן עיצום כספי—מקדם של 1.8 (הניקוד אינו משתנה בהתאם לסכום העיצום).

ה. הוצא צו הפסקה/ נשלל היתר או רישיון (לרבות אי חידוש) - מקדם של 2.

הציון המתקבל כתוצאה מהאכיפה המנהלית הינו הציון הקבוע לרמת האכיפה המחמירה יותר שבוצעה. כך, אם לחברה נשלחה התראה ולאחר מכן ניתן עיצום כספי, המקדם הרלבנטי יהיה זה הקבוע לפעולת אכיפה של עיצום כספי, שהינו הליך האכיפה המנהלי החמור מבין השניים.

מקדמי האכיפה פלילית

- א. ברירת משפט – מקדם של 1.1.
- ב. הרשעה חלוטה – מקדם של 3.

4. הניקוד הסופי של החברה

הניקוד הסופי של החברה בדירוג הינו צירוף סך כל הנקודות מהאירועים השונים של המפעלים השונים. במקרים בהם לחברה אין בעלות של 100% על המפעל המדורג, תקבל החברה רק את החלק היחסי של הציון של המפעל, זאת בהתאם לשיעור אחזקתה במפעל. בדומה, חברת אם, הנכללת בדירוג בשל פעילות תעשייתית של חברות בת או חברות נכדות, תקבל ניקוד לפי שיעור אחזקתה בחברות הבת או בחברות הנכדות.

ה. הדירוג החיובי

במטרה לתמרץ חברות לצמצם את השפעתן השלילית על הסביבה ככל הניתן, הדירוג כולל גם "דירוג חיובי", כלומר ניתן ניקוד נפרד להתנהלות חיובית של החברה, על בסיס ארבעה קריטריונים אובייקטיביים:

1. קיומה של מערכת ניהול מאושרת (ISO 14001);

2. הכנת דו"ח סביבתי בהתאם לתקן בינלאומי המקובל על המשרד להגנת הסביבה;

3. דיווח למנגנון גזי חממה, למנגנון ה-Carbon Disclosure Project (ה-CDP) או למערך הדיווח הוולנטרי של פליטות גזי חממה של המשרד להגנת הסביבה (יתקבל ניקוד כפול עבור אימות הנתונים וניקוד משולש עבור אימות ההפחתות);

4. קבלת היתר מאת מכון התקנים לסימון מוצרים ושירותים ב"תו ירוק" או היתר מתקן בינלאומי מקביל אחר.

יש לציין כי הוענק לחברה ניקוד מלא על מערכת ניהול סביבתית-ISO 14001, ופרסום דו"ח סביבתי בהתאם ל-GRI, גם אם פרמטר זה מתייחס רק לחלק מהמפעלים או הגופים של החברה. זאת, לאור העדר מידע מספק בתחום זה. יודגש כי לקראת דירוג 2014 בכוונתנו לבחון מחדש פרמטר זה ואת אופן חישובו.

ו. הצגת הדירוג

הדירוג יוצג באופן השוואתי, המציג את היחס בין כל חברה לשאר החברות. בנוסף, לצד כל חברה יצוינו מספר המפעלים שבגינם קיבלה ניקוד.

נספח ב'

טבלת ניקוד – דירוג סביבתי

הציון מורכב מאפיון מפגעים שאותו ומסוג פעולות אכיפה שננקטו בשלש השנים שקדמות למועד הניקוד. הציון הוא "שלילי" ומרכיביו מצטברים.

מרכיבי הציון	נושא	קריטריון	קריטריונים לדירוג	כמות (לציון: מספר הפרות מצטבר)	ניקוד למפגע/ הפרה
אפיון מפגע/ הפרה	א. הפרה של דרישות סטטוטוריות ניקוד מצטבר	1א	תשתית/ תפעול/ תחזוקה/ חוסר טיפול	הפרה של דרישת תשתית/ תפעול/ תחזוקה/אי טיפול בזיהום היסטורי/ שיט בה פוטנציאל לגרימת זיהום דהיינו כאשר אם יקרה שפך, דליפה, פיזור, שחרור מזהם וכיו"ב לא יהיה ניתן להחזיר את המצב לקדמותו ¹	20
		1.1א	המשכיות	יש להזין את מספר חצאי השנה בהם לא תוקן הליקוי	

¹ הפרה של דרישות שכתוצאה מהפרתן יכול להיגרם זיהום סביבתי, גם כאשר הזיהום לא נגרם בפועל. דוגמאות ממחישות – סדקים ברצפת אולם יצור דרכם עלול שפך לחלחל לתת הקרקע; לא הותקן אמצעי למניעת מילוי יתר במכל; לא מופעלת הגנה קתודית בצינור הולכת דלקים; לא הותקנה/לא מופעלת הרטבה באתר אחסון חומר מינרלי דק; פחם פעיל לא הוחלף במועד לפי הוראות היצרן, ועוד ועוד...

20		העדר ניטור/דיגום של פליטות לסביבה או של פרמטרים אחרים המודדים פליטות לסביבה/העדר דיווח מידי על אירוע חומ"ס או העדר דיווח על אירוע סביבתי אחר (פליטה לא מותרת לסביבה שחייבת בדיווח)	ניטור/ דיווח מידי	2.א	
		יש להזין את מספר תקופות של כל שלושה חודשים בהם לא נעשה ניטור/ דיווח	המשכיות	2.1.א	
15		מטרד רעש/ריח/פליטה או העברה לסביבה של חומרים שאינם מנויים בסעיף הבא * - יש לציין כי מפגע או הפרה ירשם אושר על ידי איש המשרד	חומרה	ב1	1. פליטה או העברה לא מותרת לסביבה ניקוד מצטבר
		פליטה או העברה של חומרים שהם יותר מסוכנים ²			
30					

² חומרים יותר מסוכנים:

פליטות לאוויר: החומרים הבאים מתוך ה- T.A. luft 2002: חומרים לפי סעיף 5.2.1 חומר חלקיקי; חומרים לפי סעיף 5.2.2 חומר חלקיקי אנאורגני – קבוצות 1,2; חומרים לפי סעיף 5.2.4 גזים אנאורגניים – קבוצות 1,2; חומרים לפי סעיף 5.2.5 חומרים אורגניים – קבוצה 1; חומרים לפי סעיף 5.2.7 מסרטנים, מוטגנים, פוגעים במערכות רבייה, שארתיים במערכות ביולוגיות, שארתיים מאד, רעילים במיוחד – כל החומרים; אבק מזיק;

בפסולת: פסולת מסוכנת;

בהזרמה למערכת הביוב או לגוף מים: מזהמים במנויים בתקנות המים (מניעת זיהום מים) (מתכות ומזהמים אחרים), התשס"א – 2000, תקנות המים (מניעת זיהום מים) (ערך הגבה של שפכי תעשייה), התשס"ד –

5		כמות		ב2		
		כמות קטנה – ריכוז נמוך מפי שניים מהריכוז המותר לפליטה לאוויר או לשפכים; עד מטר קוב של מזהם נוזלי (לרבות שפכים); עד טון של מזהם הנפלט לאוויר; עד טון פסולת;				
20		כמות				
		כמות גדולה – ריכוז גבוה מפי שניים מהריכוז המותר לפליטה לאוויר או לשפכים; יותר ממטר קוב של מזהם נוזלי; יותר מטון של מזהם הנפלט לאוויר; יותר מטון פסולת;				
1.2				ג1	2. פקטור אכיפה	אכיפה
		בוצע הליך מנהלי של אכיפה				

2003, בתקנות רישוי עסקים (ריכוזי מלחים בשפכים תעשייתיים), התשס"ג – 2003 ומזהמים שהם מסרטנים, מוטגניים, פוגעים במערכות רבייה, שארתיים במערכות ביולוגיות, שארתיים מאד, רעילים במיוחד
בשפך לקרקע: חומרים שהם מסרטנים, מוטגניים, פוגעים במערכות רבייה, שארתיים במערכות ביולוגיות, שארתיים מאד, רעילים במיוחד

		התראה	מנהלית		- מקדמי הכפלה	
1.3		בוצע הליך מנהלי של שימוע	(ניקוד מרבי 12)- הגבוה מבניהם			
1.5		הוצא צו מנהלי				
2		הוצא צו הפסקה/ נשלל היתר או רישיון (לרבות אי חידוש)				
1.8		ניתן עיצום כספי				
1.1		ברירת משפט	אכיפה פלילית	2ג		
3		הרשעה פלילית	(ניקוד מרבי 24)-הגבוה מבניהם			